

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBATSELA 2014

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 7.

Tlhahlo ya go swaya tekatlhaologanyo

- Ka gore šedi e letše go kwešišo, dikarabo tša mopeleto wo o fošagetšego le tša diphošo tša polelo di amogelwe, ntle le ge diphošwana tšeo di fetša tlhalošo goba kwešišo. (Le ge go le bjalo, diphošo di swanetše go laetšwa.)
- Hlokomologa mantšu a molekwa a a šomišitšego go tšwa malemeng a šele, gomme o se mo otle ge e le gore karabo e sa na le mohlodi. Le ge go le bjalo, lentšu leo le tšwago malemeng a šele mme le šomišitšwe sengwalweng, ebile le nyakega karabong, le amogelwe.
- Go dipotšišo tša boikgopolelo go se abje moputso go karabo ya EE/AOWA le KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka goba ntlha ya go fahlela karabo ke yona e fiwago moputso.
- Ga go moputso wo o abjago go NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Lebaka goba ntlha ya go fahlela ke yona e hlokomelwago.
- Ge molekwa a ngwadile lefoko ka moka go karabo ya go nyaka lentšu le tee, aba moputso ge fela lentšu leo le thaletšwe.
- Ge karabo e nyaka dintlha tše pedi goba tše tharo gomme molekwa a file tše ntši, swaya tše pedi/tharo tša mathomo fela.
- Amogela polelo ya dimmotwana tša go fapana.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**POTŠIŠO YA 1**

1.1	1.1.1	Go se hlokomele diruiwa/Ke diruiwa tšeo di sa hlokomelwego	(2)
	1.1.2	Batho ba fetoga digole, ditšhiwana le ditšhiololo.
Go hlolega tshenyo ya difatanaga.
Batho ba loba maphelo. (Tše pedi fela)	(2)
	1.1.3	Balekwa ba tla tšweletša dintlha tša go fapana.
Mohlala:
Dikotsi tša mebileng di hlobaetša ba Kgoro ya Dinamelwa le setšhaba.
Batho ga ba hlokomele diruiwa tša bona mme di hlola dikotsi.	(2)
	1.1.4	Di a rekišwa tša tliša tšhelete.
Di šomišwa go nyala.	(2)
	1.1.5	... go fošanwa ka noga e phela/Go a bopelanwa.	(2)
	1.1.6	Kgoro ya Dinamelwa e hlokometše tšhireletšego ya badiriši ba mebila mola SPCA e šireletša diruiwa/diphoofolo.	(2)
	1.1.7	Tokelo ya go fula le go robala lefelong le le bolokegilego/Go hlokomelwa ka tshwanelo.	(2)

- 1.1.8 Diruiwa tše di sa hlokomelwego di hlola dikotsi mebileng mme tša bolaya batho/Diruiwa di swanetše go hlokomelwa. (2)
- 1.1.9 Go laetša gore seruiwa se ga se na mohola ge se bapetšwa le bophelo bja motho/Seruiwa se ga se selo. (2)
- 1.1.10 Kgopolo. Di ka utswiwa le gona ka moo lešakeng leo. (2)
- 1.1.11 Barutwana ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala: Ke be ke tla ntšha molao wa gore ge seruiwa sa motho se hlotše kotsi, mong wa sona a swarwe mme a otlwe ga bohloko. (2)
- 1.1.12 Barutwana ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala: Aowa. O lobiša batho a re o ba bolokela diruiwa tša bona/O a utswa. Ee. O thuša go fokotša dikotsi mebileng/O boloka maphelo a diruiwa tša bona le a batho. (2)
- 1.2 1.2.1 D/Pula go ya ka dikgwedi (1)
- 1.2.2 Hlakola (1)
- 1.2.3 13.9 (2)
- 1.2.4 Komelelo/Tlala, ka ge di bile le pula ye nnyane. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2**

Balekwa ba ka tšweletša dintlha tše šupa go tše di latelago ka lenaneo le lengwe le le lengwe:

DITSOPOLWA		MANTŠU A TLHALOŠO	
1.	'O tsena mošomong ka nako.'	1.	Ga a tsene mošomong ka morago ga nako
2.	'... ya ba motho yo a theeletšago ka šedi ...'	2.	O bile le tsebe.
3.	'Gape moaparo wa gagwe o swanetšana le go sepelelana thwii! le mošomo wa gagwe.'	3.	O apara gabotse, ka mokgwa wa maleba wa go amogelega.
4.	'... o ipoditše gore ga a nyake go ipona gare ga dihlophana tša go sebana ka batho.'	4.	Ga a ikamanye/ikgweranya le batho ba go bolela ka ba bangwe.
5.	'O ipeile ka tlase ga bašomimmogo ka gore a rata go ithuta tše ntši go tšwa go bona.'	5.	O ikokobeditše a ithuta dilo tše mpsha go bao a šomago le bona.
6.	'... a dira dinyakišišo ka mošomo wa gagwe ...'	6.	Ga se a wela dilo ka godimo. O di lebedišitše pele.
7.	'... ke tlhompho le lerato tše a di bontšhago bathong.'	7.	O phedišana gabotse le bašomišane ka yena.

- **Kabo ya meputso**
 - Dintlha = 7
 - Polelo = 3
 - Palomoka=10
- **Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a šomišitše mantšu a tlhalošo.**
 - 1–3 ya dintlha tša nnete - moputso 1
 - 4–5 ya dintlha tša nnete - meputso 2
 - 6–7 ya dintlha tša nnete - meputso 3
- **Kabo ya meputso ya polelo ge balekwa ba šomišitše mantšu a bona le ditsopolwa.**
 - Ge molekwa a tsopotše dintlha tše **6** go iša go tše **7** ka ntle le go di hlaloša, ga a fiwe moputso wa polelo.
 - Ge molekwa a tsopotše ntlha e **1** go iša go tše **5**, tše pedi a di hlalošitše ka mantšu a gagwe, o fiwa moputso o tee wa polelo.

HLOKOMELA**Palo ya mantšu**

Baswai ba kgonthišiše palo ya mantšu ao a šomišitšwego.

O se fokotše meputso ge molekwa a se a bontšha palo ya mantšu goba ge a bontšhitše palo yeo e sego ya maleba.

Ge molekwa a fetile palo yeo e beilwego ya mantšu, bala go fihla go a mahlano fela ka godimo ga palo yeo e beilwego gomme o hlokomologe seripa seo se šetšego sa kakaretšo.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

Tlhahlo ya go swaya KAROLO YA C

- Mopeleto

Dikarabo tša lentšu le tee di swanetše go fiwa moputso le ge mopeleto o fošagetše, ntle le ge phošo yeo e fetša tlhalošo ya lentšu.

Go dikarabo tša go nyaka lefoko ka botlalo, mopeleto wo o fošagetšego o swanetše go otlwa ge e le gore phošo yeo e tšwelela ka sebopego sa polelo yeo e lekwago.

Mo go lekwago khutsofatšo, karabo e be le maswaodikga a maleba.

- Sebopego sa mafoko se nepagale gomme se fiwe ka mafoko a feletšego go ya le ka taelo.

Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**POTŠIŠO YA 3**

3.1	Thušo ya mašelang ya EDU-LOAN	(1)
3.2	Dipuku-puku	(2)
3.3	www.eduloan.co.za	(1)
3.4	B/Go goga šedi ya mmadi.	(2)
3.5	Bao ba nyakago thušo ba iponagatše/itšweletše.	(2)
3.6	'Tsena sekolo mahalahala ruri'. Moamogedi o tlo feletša a lefile bonnyane bja tšhelete yeo a e filwego.	(2)
		[10]

POTŠIŠO YA 4

4.1	Go na le sefofu, segole le sefoa/bana.	(3)
4.2	C/Batho ba go se itekanele ba ipelaetša ka tšeo ba sa kgotsofalego ka tšona.	(1)
4.3	Pudula ya 1 e laetša gore go bolelwa gabotse mola pudula ya 2 e laetša gore motho o bolela ka go tlatša lešata/Pudula ya 1 ke ya boikokobetšo mola ya bobedi e le ya pefelo.	(2)
4.4	A pelaelo/Pefelo. Ba belaela gore diphetho di tšewa ka bona empa ba sa rerišwa./ A go nyaka go ratwa le go kwešišwa./Ditokelo tša bona di hlompšhwe.	(2)

4.5 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana. Mohlala:

Ee. Ke toka; le bona ba na le tokelo ya go tšweletša maikutlo a bona.
Aowa. Ga se toka; ga se ba itekanela ka gona ba amogele thušo yeo ba e hwetšago.

(2)
[10]

POTŠIŠO YA 5

5.1	5.1.1	Sebaka.	(1)
	5.1.2	itlhompha
itebelele
itahla
ikgafa (Tše pedi)	(2)
	5.1.3	C/Leinagokwa.	(1)
	5.1.4	(a) Lehlathi la felo/Lehlathifelo
(b) Ka moselana wa -ng	(1)
(1)
	5.1.5	Ratile: moselana wa –ile ke wa lefitile/lephethi.
Kgotetše: moselana wa –etše ke lephethi.	(2)
	5.1.6	gore – e tšweletša morero.
ka ge – e tšweletša lebaka.	(2)
	5.1.7	Tla – Malose o tla le bana.	(2)
	5.1.8	Makgokedi a lona a mabedi a šupa leina leo le hlaolwago.	(2)
5.2	5.2.1	C/Lethabo.	(2)
	5.2.2	Morutiši le morutwana.	(2)
	5.2.3	Hei! Mošomo wa gae o kae? <u>S</u> epela o o ngwale, ka ponyo ya leihlo.	(2)
[20]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 40
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80